

ÖDEMİŞ SUNGURLU MEZARLIĞINDAKİ ESKİ YAZILI MEZAR TAŞLARI

Yrd. Doç. Dr. Bilal SEZER *

Özet

İzmir'in Ödemiş ilçesindeki Sungurlu Mezarlığında dört adet eski yazılı mezartaşı bulunmaktadır. Bunlar, ilk kaymakam Vâmık Efendi, Emmioğullarından Mustafa Bey ve torunu ve jandarma yüzbaşısı İsmail Ağa'nın mezar taşlarıdır. Bu mezar taşları Ödemiş'in yakın geçmişi hakkında önemli bilgiler vermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Ödemiş, Sungurlu Mezarlığı, Mezartaşı, Yazı.

Gravestones With Ottoman Scripture In The Ödemiş Sungurlu Graveyard

Abstract

There are four ancient curved gravestones at Sungurlu graveyard in Ödemiş, İzmir. These are burial stones of the first district governor Vâmık Efendi, Mustafa Bey and his grandson from the family of Emmioğulları, gendermarie captain İsmail Ağa. These stones give important information about the near past of Ödemiş.

Key Words: Ödemiş, Sungurlu Graveyard, gravestone, calligraphy

İzmir'in Ödemiş ilçesindeki Sungurlu Mezarlığı, eski Sungurlu köyüne ait mezarlıktır. Ödemiş'in eski mezarlıkları ise, bugünkü Mezarlıkbaşı denen semt ile eski İzmir yolundaki Dombaklı mezarlığıdır. Bu mezarlıklar dolunca şehrin hemen yakınındaki Sungurlu köyüne âit mezarlık kullanılmaya başlanmıştır. Şehrin içinde kalan mezarlıklar tamamen tasfiye edilmiştir. Sungurlu mezarlığında eski yazılı mezar taşı dört adettir.

Mezar taşları insanlar için yegâne bilgi kaynaklarıdır. Günümüz insanı o devirle ilgili en sağlam bilgileri mezar taşlarından öğrenmektedirler. Mezar taşları tarih açısından bir vesîka, bir toplum için tapu senedi hükmündedir. Ayrıca, mezar taşları yapıları itibâriyle birer sanat eserleridir. Bünyesinde taş işçiliğini, süsleme

---

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü

ve hat sanatını barındırır. Ayrıca dönemlerinin dil ve ifâde özelliklerini yansıtmaları açısından Türk dili ve edebiyatının mühim kaynaklarından birini teşkil eder.

Bir mezar taşında genel itibâriyle beş bölüm bulunur. Bunlar; başlık ve sembol, serlevha, kimlik, duâ ve târih (Çizim 1). Genelde, kadın ve erkek mezar taşı olarak iki gurupta toplanan bu taşlar, kendi içinde de farklılıklar göstermektedir. Erkek mezar taşlarında, sosyal statülerini belli eden başlıkları çok çeşitlidir. Kadın mezar taşlarında başlık olmayıp, daha çok kadının zarâfetini yansıtan çiçek motifleri bulunmaktadır.¹ Sungurlu mezarlığındakilerin tamamı erkek mezar taşları olup şunlardır:

1-VÂMIK EFENDİ

Vâmîk Efendi, Ödemiş'in ilk kaymakamı olup, 1868 yılında bu göreve getirilmiş aynı yıl görevi başında vefat etmiştir.² Vâmîk Efendi'nin baş taşındaki yazı celî talik olup mâil olarak 14 paftadır. Yazı gayet güzel olup, hattat imzası yoktur. Vâmîk Efendi'nin baş taşı fesli olup 35x170, ayak taşı 32x130cm.dir. Ayak taşında yapraklı bir ağaç motifi vardır (Foto. 1). Kitâbenin son satırında Vâmîk Efendi'nin vefâtına ebced hesabıyla tarih düşülmüştür. Kitâbesi şöyledir:

هو الباقي
ايدي وامق افندي ارتحال
جان اتوب الحق حضور عزته
سلك ولاة ايچره بر خوش در ايدي
اوله مستغرق بحار رحمته
اودمش شهرنده اول قائم مقام
مظهر اولدي نيجه حسن خدمته
قالديلر محزون و بيكس بينوا
يانديلر هپ اهلي نار حسرته
چار نا چار اوله جق البت اولور
جاره لر يوقدر قضاء قدرته
فوتنه تاريخ جوهر كلدي شق خامه دن
روح وامق كيتدي شمدي جنته سنه
١٢٨٥

¹ Süleyman Berk, Zamanı Aşan Taşlar Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları, İstanbul 2006, s.24.

² Halil Dural, Ödemiş Tarihi (Yay. Haz. Dr. Sabri Yetkin), Ödemiş Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2004, s. 145.

Hüve'l- Bâki
Eyledi Vâmık Efendi irtihâl
Can atıp el-hakk huzur-ı izzete
Silk-i vulât içre bir hoş dür idi
Ola mustağrak bihâr-ı rahmete
Ödemiş şehrinde evvel kâimmakam
Mazhar oldu nice hüsn-i hizmete
Kaldılar mahzun ve bîkes bînevâ
Yandılar hep ehli nâr-ı hasrete
Çâr nâçâr olacak elbet olur
Çareler yoktur kazâ-i kudrete
Fevtine tarih cevher geldi şakk-ı hâmeden
Rûh-ı Vâmık gitti şimdi cennete
Sene 1285

2-EMMİZÂDE MUSTAFA EFENDİ;

Emmioğulları hânedânı, Ödemiş'in ekonomik, sosyal ve kültürel sahalarda gelişme ve kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Adı geçen âile aslen İç Anadolulu olup 1700'lü yıllarda çalışmak için bu verimli bölgeye göç etmişlerdir. Hacı Hüseyin b. Molla Hasan gelen ilk şahıs olup, emmioğlu diye şöhret yapan adamdır. Mustafa Efendi bu zâtın oğludur.³ Bu âile özellikle suyolları, sebil ve çeşme yaptırarak hayır- hasenatta bulunmuştur. Günümüzde Ödemiş'te bir mahalle bu âilenin adıyla zikredilir. Sungurlu mezarlığında bu âileden iki mezar bulunmaktadır. Vefat tarihlerine bakılırsa biri dede, diğeri torun olmalıdır. Dede Mustafa Efendi'nin mezar kitâbesi celî sülüs ile mâil olarak yazılmış olup,12 paftadır. Hattat imzası yoktur. Baş taşı örfî destarlı kavuklu olup 30x130cm'dir (Foto. 2). Kitâbenin son satırında Mustafa Efendi'nin vefatına ebced hesabıyla tarih düşülmüştür. Ayak taşında selvi ağacına dolanmış çiçek motifi vardır. Kitâbesi şöyledir:

---

³ Halil Dural, a.g.e., s. 83.

هو المعين

بونجه خيراته سالك ايتدي پر سخا
سايه سنده كچنوردې بونجه باي و كدا
نام شهرتي عمي زاده الحاج مصطفى
ايليه محشرده شفاعت محمد مصطفى
مدرسة سبيل هم كوپر كي ايتدي مهيا
كچر كن دستكبر اوله اول يزدان خدا
اونجه دخي چشمه لريدر ماء مصفا
ايچلدكچه روحنه انك وره ريمز صفا
كلوب بر اهل دعا اوقدقده تاريخي
سبع المئايدر بونك جانته صفا سنه ۱۲۲۴

Hüve'l- muîn
Bunca hayrâta sâlik etti pür sehâ
Sayesinde geçinirdi bunca bâ-yü geda
Nam-ı şöhreti Ammizâde el-hâc Mustafa
Eyleye mahşerde şefeât Muhammed Mustafa
Medrese sebil hem köprü ki etti müheyyâ
Geçerken destgîr ola ol yezdan-ı hudâ
Onca dahi çeşmeleridir mâi musaffâ
İçildikçe ruhuna ânın vere rabbim safâ
Gelip bir ehl-i dua okudukta tarihini
Seb'ul- mesânîdir bunun canına safâ
Sene 1224

3-EMMİZÂDE MUSTAFA EFENDİ (Torun)

Dedesiyile aynı adı taşıyan bu zât, Mustafa Efendi'nin torunu olmalıdır. Mustafa Efendi'nin mezar taşı celî talikle mâil olarak 14 paftadır. Yazı gayet güzel olup hattat imzası yoktur. Baş taşı fesli olup 35x170, ayak taşı 32x130cm'dir. Kitâbenin son satırında Mustafa Efendi'nin vefâtına ebced hesabıyla tarih düşülmüştür. Ayak taşı kırık olup, selvi ağacına dolanan üzüm ağacı motifi vardır (Foto. 3). Kitâbesi şöyledir:

هو الباقي

خاندان اوده مش زیده ارباب سخا
عمي زاده کرم آورده کثیر الانعام
جسمنه حیف نزول ایتدی اصابت نا کاه
اوچ سنه یاتدی فراش غم و محنتده تمام
حصر وقت ایلیک جمله اطبای زمان
صدقله ایلدیلر امر مداواته قیام
اولیوب بونجه تدابیر حکیمانانه مفید
ارجعی امرینی کوش ایلدی کندی انجام
کلدی بر کمسه مجرد دیدی تاریخی تام
ایلدی مصطفی بک جنت فردوسی مقام روحنه فاتحه سنه ۱۲۸۲

Hüve'l-bâkî
Hânedân-ı Ödemiş zübde-i erbâb-ı sehâ
Ammizâde kerem âverde kesîru'l-enâm
Cismine hayf nüzül etti isâbet nâgâh
Üç sene yattı firâş-ı gam ve mihnette tamam
Hasr-ı vakt eyleyerek cümle etibbây-ı zaman
Sıdkla eylediler emr-i müdâvâta kıyam
Olmayıp bunca tedâbir-i hekimâne müfîd
“irciî” emrini gûş eyledi gitti encâm
Geldi bir kimse “mücerred” dedi tarihini tam
Eyledi Mustafa Bey cennet-i firdevsi makam
Ruhuna fâtiha 1282

4-YÜZBAŞI İSMAİL AĞA

Kitâbesinden de anlaşılacağı gibi bu zât Piriştineli olup, eşkiyalarla çatışırken vefat etmiş bir jandarma yüzbaşısıdır. İsmail Ağa'nın mezar kitâbesi celî talikle 13 satır halinde mâil olarak yazılmıştır. Hattat imzası yoktur. Baş taşında seyfi bir başlık olup, 33x145cm'dir (Foto.4). Ayak taşı yoktur. Mezar da hemen hemen kaybolmuştur. Kitâbesi şöyledir:

آه من الموت سنه ۱۳۲۴ و سنه ۱۳۲۲

کورمامشدي مادر دهر بويله بر جسور
رآه صداقتده يکنا ايدي بر مرد بي فتور
اغور دين و دولتده فدا ايدي جانن
براقمدي باغيلرده ثبات و شعور
آکلدقجه نام اسماعيل اطراف ولايتده
هر آغزندن مدح و ثنا ايدردي ظهور
جدال ايدرکن بر باغيله بو فداکار شهر
ايدي التحاق شهدايه ممت طهور
قرق ياشنده ايکن افول ايدي بو قريب يکيت
ايتسون مولا قبريني تا ابد پر نور
پرشته لی ژاندارمه يوزباشيسي اسماعيل آغا
روحنه فاتحه

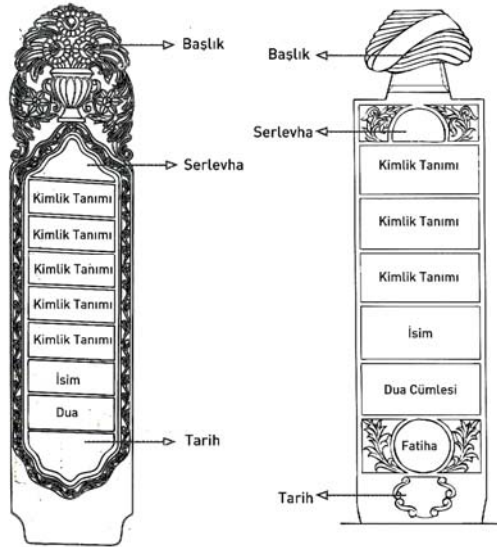
Ah mine'l-mevt sene 7 recep1324 (h)- 14 ağustos 1322(r)
Görmemişti mader-i dehr böyle bir cesur
Râh-ı sadâkatte yekta idi bir merd-i bî fütûr
Ağver-i din-ü devlette fedâ etti cânın
Bırakmadı bâğîlerde sebât ve şuur
Anıldıkça nâm-ı ismail etraf-ı vilâyette
Her ağızdan medh-ü senâ ederdi zuhûr
Cidâl ederken bir bâğî ile bu fedâkâr şehir
Etti iltihâk şühedâyâ ne memât-ı tuhur
Kırk yaşında iken ufûl etti bu garip yiğit
Etsin mevlâ kabrini tâ ebed pür nur
Piriştineli jandarma yüzbaşısı İsmail Ağa
Ruhuna fâtîha.

Mezar taşlarının asıl amacı bir insan tasvîri yaratmak değil, sahibini kısaca tanıtmaktır. Ödemiş'in yeni mezarlığındaki dört adet mezar taşı, Ödemiş'in ilk

kaymakamı, Ödemiş hânedânını ve yaptıklarını, şâkîlerle mücâdelede hayatını yitiren jandarma yüzbaşısı hakkında mâlumat vermektedir.

İncelediğimiz mezar taşları mermer malzeme kullanılarak vücûda getirilmiştir. Malzeme üzerindeki yazı ve tezyînî unsurlar kabartmadır. Mezarların baş şâhidelerinde, Osmanlı mezartaşı anlayışına uygun olarak başlıklar vardır. Bunlardan ikisi fes, ikisi de sarıktır. Baş şâhidede yazının haricinde süsleme yoktur. Mezarların baş şâhidelerindeki yazılar, kitâbelerde çok yaygın olarak kullanılan celî talik ve celî sülüs ile yazılır. Yazılar gayet güzel olup hattat imzaları yoktur. Metinlerdeki ifâdeler Türkçedir. Mezarların ayak şâhidelerinde görülen süslemeler tamamen bitkiselidir. Bunlar arasında, hayatın sembolü olan selvi ağacı, çiçekli ve meyveli ağaç motifleri bulunmaktadır.

Mezarlardan ikisinin fiziki durumu gayet iyidir. Birinin ayak taşı kırık, birinin ise yoktur. Fakat bu mezarlar, Ödemiş'in yakın geçmişi hakkında önemli bilgileri içermeleri açısından son derece önemlidirler.

Çizim 1: Kadın ve Erkek Mezar Taşı (S.Berk'den)

Foto-1: Vâmık Efendi'nin mezar taşı.

Foto-2: Emmioğlu Mustafa Bey'in mezar taşı.

Foto-3: Mustafa Bey'in mezar taşı (Torun).

Foto-4: İsmail Ağa'nın mezar taşı.